

תאריך עדכון: 17.04.2016

גנוסטיציזם ומיסטיקה יהודית

מס' הקורס: 30290/01

המרצה: ד"ר מיכאל שניידר

סוג הקורס: הרצאה

שנת לימודים: תשע"ז

סמסטר: ב'

היקף שעות: 1 ש"ש

כתובת מייל מרצה: כתובת msbeny@hotmail.com [מומלץ לכתוב 'מבוא' בשורת

[subject

דף הקורס באינטרנט:

<http://lemida.biu.ac.il> (1

(2 <http://www.ma.huji.ac.il/~kazhdan/Shneider/mavo.2014.htm>]להקפיד

על S גדולה]

דף כללי לקורסים שלי:

<http://www.ma.huji.ac.il/~kazhdan/Shneider>

א. מטרות הקורס (מטרות על / מטרות ספציפיות):

בתקופה המעצבת של חקר המיסטיקה היהודית שאלת היחס בינה לבין גנוסטיציזם עמדה במרכז התעניינות. למרות שלא כל ההשערות של אותם תקופה החזיקו מעמד עד היום, הסוגיה עדיין חשובה ומבטיחה. נדון הן בהשוואה טיפולוגית בין גנוסטיציזם לבין צורות שונות של המיסטיקה היהודית והן בשאלות הקשר ההיסטורי בין שתי תופעות.

ב. תוכן הקורס: (רציונל, נושאים)

כתות שונות שצצו במאות ראשונות לספירה ינקו ממקורות היהדות והנצרות אך פירשו אותם באופן חתרני כך שהתורות שלהם נתפסו ככפירה מסוכת על ידי שני הדתות המתחרות. למרות זאת בעשרים אחרונים לאור מחקר הכתבים המקוריים של הגנוסטיקאים שנתגלו במצרים מצטיירת תמונה מורכבת למדי של היחסים בין היהדות לבין הגנוסטיציזם שאי אפשר להעמיד על הניגוד הבלתי מתפשר בלבד.

מהלך השיעורים: (שיטות ההוראה, שימוש בטכנולוגיה, מרצים אורחים) במרכז השיעור תעמוד קריאה מודרכת של המקורות (בתרגום העברי). לפני הקריאה תינתן הרצאת מבוא לטקסט או לקבוצת הטקסים – תיאור הרקע ההיסטורי והנושאים העיקריים. לאחר קריאת הטקסט ודיון ברעיונות העולים מתוכו, תינתן סיכום – מקומו של המקור בתמונה הכללית של המיסטיקה היהודית. כל המקורות ורוב חומר לקריאת חובה יהיו נגישים דרך אתר הקורס, וכן חלק ניכר מן החומר המומלץ.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

	מבוא	.1
	הרעיון הגנוסטי	.2
	בפילוסופיה הארואפית והגנוסטיציזם ההיסטורי.	.3
אירינוס, נגד הכפירות	כתבים אנטי-גנוסטיים ותגליות בנאג-חמאדי. אסכולות גנוסטיות במאה השנייה לספירה.	.4
	גנוסטיקאים ומקורות היהודיים	.5
המנון הפנינה.	מניכאיים.	.6
מתוך קולסתא	מנדעיים.	.7
	התייחסויות לגנוסטיציזם בספרות חז"ל	.8 .9
	זרמים מעין-גנוסטיים בימי הביניים; שיעים ו'גנוסטיציזם' אסלאמי	.10

	ספר הבהיר וגנוסטיציזם	.11
		.12
	קבלת קסטיליה	.13
	סיכום	.14

חובות / דרישות / מטלות: נוכחות, קריאה, השתתפות ומבחן בסוף השנה.
 ספרי הלימוד (textbooks) וספרי עזר נוספים: רובו של החומר הנלמד יימצא
 באתר הקורס ויחולק בכיתה

- גרשם שלום, ראשית הקבלה, ירושלים תש"ו
- המנון הפנינה והמנון הכלה: שני המנונות נוצריים מתוך החיבור הארמי ...
- אלכסנדר אלטמן, 'הרקע הגנוסטי שבאגדות על אדם הראשון', פנים של
 יהדות, תל-אביב תשמ"ג, עמ' 31-43
- משה אידל, קבלה: הבטים חדשים, ירושלים תשנ"ב
- משה אידל, זרזים חתרניים : גנוסטיות ומשיחיות בהשקפת שלום על
 המיסטיקה היהודית, זמנים 61 (1998) 64-76
- משה אידל, ירושלים בהגות היהודית במאה הי"ג, ספר ירושלים; התקופה
 הצלבנית והאיובית (תשנא) 264-286
- משה אידל, לבעיית חקר מקורותיו של ספר הבהיר. הכנס הבינלאומי לתולדות
 המיסטיקה היהודית, 2: "ראשית המיסטיקה היהודית באירופה". עורך: יוסף
 דן. ירושלים: תשמז, 55-72.
- יוסף דן, דואליזם קבלי ודואליזם גנוסטי, דעת 19 (תשמז) 5-16
- דוד פלוסר, רעיון קדם-גנוסטי במגילות מדבר יהודה, ספר היובל לשלמה פינס
 ב (תשן) 165-175
- שרגא בר-און, "חלק ה' עמו": על מיתוס בחירת ישראל בגורל והוויכוח
 הגנוסטי-הנוצרי-הפגני-היהודי, תרביץ, עט,א (תשע-תשעא) 23-61

- Alan Segal, Two Powers in Heaven: Early Rabbinic Reports About
 Christianity and Gnosticism, Leiden 1977
- April. D. DeConick, Seek to See Him; ascent and vision mysticism in
 the Gospel of Thomas,
- Bentley Layton. The Gnostic Scriptures, New York 1987
- Burns, Dylan M. Apocalypse of the Alien God: Platonism and the
 Exile of Sethian Gnosticism, Philadelphia 2014

- Deutsch, Nathaniel. The Gnostic imagination: Gnosticism, Mandaeism, and Merkabah mysticism, Leiden 1995.
- Ioan P. Couliano, The Tree of Gnosis: Gnostic Mythology from Early Christianity to Modern Nihilism. New York 1992
- Irenaeus, Against Heresies. Tr. Alexander Roberts and William Rambaut. Ante-Nicene Fathers, vol. 1
- James Robinson,. The Nag Hammadi Library in English. San Francisco 1978
- Jonas, Hans. The Gnostic Religion: Message of the Alien God and the Beginnings of Christianity, Boston 1958
- Pearson, Birger A. Gnosticism, Judaism, and Egyptian Christianity, Minneapolis 1990
- Rudolph, Kurt (1987). Gnosis: The Nature & Structure of Gnosticism
- Scholem, Gershom G. Jewish Gnosticism, Merkabah Mysticism, and Talmudic Tradition, New York 1965
- Scholem, Gershom G. Major Trends in Jewish Mysticism, New York 1961
- Scholem, Gershom G. Origins of the Kabbalah, tr. Alan Arkush, ed. R.J.Z. Werblowsky, Princeton and Philadelphia 1987
- Stroumsa, Gedaliahu A. G. Another Seed: Studies in Gnostic Mythology, Leiden 1984
- Turner, John D. 'To See the Light: a Gnostic Appropriation of Jewish Priestly Practice and Sapiential and Apocalyptic Visionary Lore,' Mediators of the Divine: Horizons of Prophecy and Divination on Mediterranean Antiquity, ed. R. M. Berchman, Atlanta 1998, pp. 63-113

בסוף השנה: עבודה